

KURUMSAL KOORDİNASYONUN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİLERİ*

Burçak Müge VURAL**

Özet

Kurumsal yapılanma modelleri kapitalizmin farklı formlarını ortaya çıkarmaktadır. İki kutuplu olarak incelenen kapitalizmin farklı formları; (1) Yönlendirilmiş Piyasa Ekonomileri, (2) Serbest Piyasa Ekonomileridir. Söz konusu iki kutuptan birine yaklaştıkları ölçüde, ulusal ekonomilerin makroekonomik etkinlikleri artmaktadır. Bu çalışmanın amacı, karşılaştırmalı kurumsal üstünlükler teorisinin ortaya koyduğu bu hipotezi test etmektir. Amaca yönelik olarak oluşturulan ampirik modellerde, 1990 – 2000 yıllarına ait panel veri seti kullanılmış, makroekonomik performansın kurumsal yapıya dayalı belirleyenleri örneklem çerçevesinde test edilmiştir. Faktör analizinden elde edilen sonuçlara göre, ülkelerin kurumsal yapılanma düzeyini gösteren bir koordinasyon endeksi oluşturulmuştur. Büyüme oranları ile koordinasyon endeksi arasındaki ilişkiyi tahminleyen modelden elde edilen sonuçlar U-şekilli bir ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kurumcu İktisat, Serbest Piyasa Ekonomileri, Yönlendirilmiş Piyasa Ekonomileri*

EFFECT OF INSTITUTIONAL COORDINATION ON ECONOMIC GROWTH

Abstract

According to the prevailing modes of economic coordination embedded, two core division is made between the two forms of capitalism. These are (1) Liberal Market Economies, and (2) Coordinated Market Economies. National economies are arrayed along these two forms of capitalism. Based on this distinction, Varieties of Capitalism literature focuses on Comparative Institutional Advantages theory. Comparative Institutional Advantages theory asserts that, institutional structure of a particular form of capitalism provides nation with comparative advantages on specific economic activities. Primary objective of this research is to test the impact of economic coordination and institutional coherence on economic growth. The impact of institutional coordination on macroeconomic performance has been tested by use of Ordinary Least Squares method, and panel data between 1990 – 2000. Coordination index has been constructed according to the results of factor analysis. Empirical evidence reveals that there exists a U-shaped relationship between institutional coordination and macroeconomic performance in sense of economic growth.

Key Words: *Institutional Economics, Liberal Market Economies, Coordinated Market Economies*

* Çalışma, "Karşılaştırmalı Kurumsal Üstünlükler Bakımından Türkiye'nin Avrupa Birliği Karşısında Rekabet Gücü" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. Doktora tez çalışmamda büyük emeği geçen danışmanım Prof. Dr. M. Sadık ACAR'a teşekkür ederim.

** Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Buca, İzmir, E-mail: muge.tunaer@deu.edu.tr

KURUMSAL KOORDİNASYONUN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİLERİ

GİRİŞ

1990'lı yılların başında ortaya çıkan kurumcu yaklaşım, kapitalist sistemin uygulama farklılıklarına ve bu sayede ortaya çıkan kapitalizmin farklı formlarına odaklanmıştır. Bu literatürün temel hipotezi "karşılaştırmalı kurumsal üstünlükler"e dayanmaktadır. Kapitalizmin farklı formlarının içerisinde yer alan farklı örgütlenme biçimleri ve bu örgütlenme biçimlerinin meydana getirdiği iktisadî kurumların, iktisadî performans ve uluslararası rekabet gücü üzerindeki etkilerinin incelenmesi karşılaştırmalı kurumsal üstünlükler yaklaşımının temel yaklaşım biçimidir. Ana akım iktisat yaklaşımlarından farklı olarak, kurumsal yapı analizini iktisadî çözümlenmeye dahil eden karşılaştırmalı üstünlükler yaklaşımı, kurumsal yapıyı ve örgütlenme biçimlerini temel çözümleme aracı olarak ele almaktadır. Bu kapsamda mercek altına alınan kapitalizmin heterojen yapısı ortaya çıkmakta, birbirinden oldukça farklı kurumsal yapıları barındıran kapitalizmin farklı formları dikkati çekmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, kurumsal yapının makroekonomik istikrar üzerindeki etkisini incelemek ve makroekonomik istikrar politikalarının oluşturulmasında, kurumsal bir yaklaşım geliştirmektir. Bu amaca yönelik olarak, ilk bölümde kapitalizmin formları literatürü tanıtarak karşılaştırmalı kurumsal üstünlükler yaklaşımı açıklanmaktadır. İkinci bölümde, araştırmanın yöntemi ele alınmakta, son bölümde ise ampirik çalışmadan elde edilen sonuçlara yer verilmektedir.

KURUMSALCI YAKLAŞIM

Kurumsal yapıyı inceleyen iktisatçılar, genel – geçer kabul edilen klasik ve neo-klasik teorilerin üretim, tüketim ve gelir dağılımı gibi iktisadî sorunların çözümünde yetersiz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Çünkü iktisadî olaylar doğup geliştikleri çevreden bağımsız ele alınamaz, o yapı içerisinde anlaşılabilirler. North ve Thomas (1970), kurumsalci yaklaşımı geliştirmiş, kurumsal yapı ile iktisadi performans arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. North ve Thomas (1970) kurumsal yapıdaki gelişmelerin; (1) ölçek ekonomilerini ortaya çıkarmak ve (2) işlem maliyetlerini düşürmek yoluyla iktisadî etkinliği artırdığını ileri sürmüşlerdir.

1990'larda, kurumsalci yöntemi analiz aracı olarak kullanan iktisatçılar kurumsal yapılanma farklılıklarının, kapitalizmin farklı modellerini ortaya çıkardığı tezi üzerinde yoğunlaştılar. Kurumsal yapı

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

farklılıklarının ortaya çıkardığı kapitalist yapıları inceleyen üç yaklaşım, söz konusu literatürü oluşturmaktadır. Bunlar; (1) müdahaleci yaklaşım, (2) neo – korporatist yaklaşım, (3) sosyal üretim sistemleri yaklaşımıdır. Müdahaleci yaklaşım, kurumsal yapı farklılıklarını devlet müdahalesi esasına dayandırmakta ve ülkelerdeki kurumsal yapı farklılıklarını değerlendirirken, devletleri "güçlü devletler" ve "zayıf devletler" olmak üzere ikiye ayırmaktadır (Hall ve Soskice, 2001). Bu görüşe göre; sosyal ve endüstriyel politikalarla iktisadî hayata yoğun müdahalelerde bulunan devletler güçlü devletler olarak nitelendirilmektedir. Diğer yandan, iktisadî alana müdahaleden kaçınarak, üretim, tüketim ve bölüşüm faaliyetlerini serbest piyasa koşullarının yönlendirmesine bırakan politika tercihleri olan devletler zayıf devletler olarak tanımlanmaktadır. Böylece, devletin iktisadî hayatta ağırlığı gücünü belirlemektedir.

Neo-korporatizm, liberal politik sistemlerde, çeşitli sosyal grupların demokrasiye kolektif katılımını ifade etmektedir (Schmitter ve Lehbruch, 1979; 33). Neo-korporatist yaklaşım ise, kurumsal yapı değerlendirmesinde emek piyasalarındaki sendikal örgütlenme derecesini esas almaktadır. İşçi ve işveren kesimine ait sendikal örgütlenme eğilimi ve yoğunluğu, ücretlerin belirlenmesinde sendikaların rolü ve sendikaların iktisadî politika üretim sürecine katkıları, neo-korporatist yapının göstergeleri olarak ele alınmaktadır.

Sosyal üretim sistemleri yaklaşımı, kurumsal yapı öğelerinin teknolojik gelişmeyi yönlendirdiği tezini ileri sürmektedir. Bu teze göre, kurumsal yapı farklı yenilik ve üretim sistemlerini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla, kurumsal yapılar, ortaya çıkardıkları yenilik ve üretim sistemleri bağlamında incelenmektedir.

Müdahaleci yaklaşım, kurumsal yapıyı tamamıyla devletin ekonomiye müdahalesi ile ilişkilendirmesi bakımından oldukça sınırlı kalmaktadır. Aynı kısıt, temelde endüstri ilişkilerini ele alan neo – korporatist yaklaşım için de geçerlidir. Sosyal üretim sistemleri yaklaşımı ise, kurumsal yapıyı iktisadî çevreyi oluşturan öğeler bakımından çeşitli boyutlarda ele alması nedeniyle, daha geniş bir değerlendirme olanağı sunmaktadır. Bu nedenle, kurumsal yapının karşılaştırmalı değerlendirmesinde sosyal üretim sistemleri yaklaşımına yer verilmektedir. Bu çalışmada da, kurumsal yapının sosyal üretim sistemleri bakımından değerlendirilmesi yaklaşımı benimsenmiştir.

Teknolojik yenilik ve üretim sistemlerinin sınıflandırılması da, literatürde farklı açılardan ele alınmıştır. Bir kısım çalışmalar sınıflandırma yapmaktan kaçınmakta, her bir sistemi özgün kabul etmekte ve ülke

Burçak Müge Vural

bazında değerlendirmeler yapmaktadır (Albert, 1991). Amable (2000), teknolojik yenilik ve üretim sistemlerini; (1) A.B.D., İngiltere, Avustralya, Kanada gibi ülkelerin örnek oluşturduğu piyasa mekanizmasına dayalı sistemler, (2) İskandinav ülkelerinin temsil ettiği sosyal demokrat sistemler, (3) Japon ekonomisinin en büyük örneğini oluşturduğu mezo – korporatist sistemler ve (4) Almanya, Hollanda, Fransa gibi Avrupa Birliği içerisinde yer alan sistemleri tanımlayan Avrupa Sistemleri olmak üzere ayırmıştır (Amable, 2000). Hall ve Soskice (2001) ise, teknolojik yenilik ve üretim sistemlerini (1) piyasa mekanizmasına dayalı serbest piyasa ekonomileri ve (2) yönlendirilmiş piyasa ekonomileri olmak üzere iki kutupta sınıflandırmaktadır. İktisadî yapılanmalar, iki kutup arasında konumlanmaktadır. Bu çalışmada da Hall ve Soskice'nin (2001) sınıflandırmasına yer verilmiştir.

Serbest Piyasa Ekonomileri

Serbest Piyasa Ekonomilerinde, piyasa kurumları iktisadî birimlerin ilişkilerini yönlendiren egemen kurumlardır. Bunlar, piyasa mekanizmasının işleyişini sağlamaktadırlar. Piyasa mekanizmasının işleyişinin temelinde yer alan "sözleşme serbestisi", "özel mülkiyet" hakkı, "piyasalara serbest giriş – çıkış" ve "rekabetçi piyasa mekanizması" ilkeleri, kurumsal yapının ana bileşenleridir. Serbest piyasa ekonomilerinde iktisadî koordinasyon bu temel unsurlara dayalı gerçekleşmektedir. Kurumsal yapının özetlenen temel ilkeleri ile uyumlu mikro – iktisadî endüstriyel organizasyon yapıları inşa edilmekte, bu yapıların desteklediği iktisadî ve sosyal politikaların şekillendirdiği makroekonomik ortam işletmelerin faaliyet gösterdikleri çevreyi oluşturmaktadır.

Serbest piyasa ekonomilerinde; piyasa mekanizması üretimi, tüketimi ve bölüşümü "görünmez bir ele" bırakılmaktadır. Görünmez el olarak nitelenen fiyat mekanizmasında, arz ve talebe göre belirlenen fiyatların oluşumu hayati önem taşımaktadır. Sosyal politika, para politikası, maliye politikası, dış ticaret politikası, rekabet politikası, sanayileşme politikası gibi iktisadî politika alanlarında neo – klasik politikalar belirleyici olmaktadır. Neo-liberal yönetim anlayışı ile paralel olarak, devlet kontrolü en aza indirgenmekte ve piyasalarda serbestleşme ve deregülasyon eğilimli ve arz yanlı politikalar yürütülmektedir.

Neo-klasik iktisadî politikaların egemen olduğu serbest piyasa ekonomilerinde; endüstri ilişkilerini de piyasa mekanizması yönlendirmektedir. Faktör piyasalarında arz ve talebin belirlediği koşullar oluşmaktadır. Çalışma süreleri, çalışma ve emeklilik koşulları, ücretlerin

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

belirlenmesi ve iş sözleşmesi süreçleri, sendikal haklar ve sosyal güvenlik hakları gibi konuları içeren yasal düzenlemeler, emek talebinin ücret esnekliğini artırıcı yönde, deregulasyona dayalı politika uygulamalarının çizdiği bir çerçevededir (Vitols, 1995; 22, 23). Devletin ekonomik hayata müdahale etmekten kaçındığı serbest piyasa ekonomilerinde, işçiler arasında sendikal örgütlenme en düşük düzeylerde görülmekte ve emek piyasalarında ücretler işçi ve işveren arasındaki pazarlık gücüne göre belirlenmektedir. Böylece, emek piyasalarında geçerli olan esnek istihdam modeli sayesinde emek talebini temsil eden işveren kesiminin esneklik kazanması, işçi – işveren ilişkilerinde işverenin otoritesini ve gücünü artırıcı yönde işlemektedir (Godart, 2002; 275.). Örneğin, İngiltere’de özellikle Thatcher döneminde izlenen sendikasılaştırma politikaları, emeğin pazarlık gücünü azaltarak emek piyasalarına esneklik sağlamıştır.

Serbest piyasa ekonomilerinde devletin müdahaleden kaçınan tutumu sosyal politika alanında da egemendir. Serbest piyasa ekonomilerinin sosyal politika tercihleri, serbest mübadele (serbestiyet) ve tam rekabete dayanan liberal felsefeyi yansıtmaktadır. Devletin piyasa güçlerine müdahaleden kaçındığı tam rekabet ortamında, kaynakların en etkin kullanım alanlarına yönelmesi beklenmektedir. Dolayısıyla; gerek sermayenin gerek emeğin kazancı, kullanılan üretim faktörünün üretime marjinal katkısı kadar olacaktır. Üretimin refahın kaynağı olduğu düşünülürse, bireyin refahtan alacağı payın toplam refaha katkısı kadar olması beklenmektedir. Diğer bir deyişle, liberal felsefe refahlarını artırmak konusunda en büyük rolü bireylere vermektedir (Headey, 1999; 39-43). Ancak, piyasa mekanizmasının işleyişindeki aksaklıklar kimi zaman kaynakların etkin dağılımının gerçekleşmesini önlemekte, kimi zaman da kaynakların üretime marjinal katkısı düzeyinde ödüllendirilmesini sağlamamaktadır. Söz konusu aksaklıkların giderilmesi sosyal politika kapsamında devlet müdahalesini gerektirmektedir. Bu durumda Esping-Andersen’in liberal refah devletleri olarak adlandırdığı Serbest Piyasa Ekonomilerinde, devlet mümkün olan en az müdahale ile fakirlik sınırının altındaki bireyleri fakirlik sınırına taşıyacak kadar sosyal yardım görevini üstlenmektedir (Esping-Andersen, 1990; 33-45). Aksi takdirde, devlet tarafından sağlanan gelir güvencesi ve yaygın sosyal yardım olanaklarının bireyleri çalışmamaya teşvik edeceği ve refah devletine bağımlı bireylerin artacağı görüşü, esas itibarıyla Klasikler ve Neo-Klasikler tarafından savunulmaktadır (Headey, 1999; 45). Sosyal güvenlik hizmetlerinin kamu hizmeti ve görevi kapsamında oldukça kısıtlı sağlandığı serbest piyasa ekonomilerinde, kamu emeklilik sistemi işlevini özel sektör tarafından

Burçak Müge Vural

işletilen özel emeklilik fonları üstlenmektedir. Özel emeklilik fonları, bireysel tasarrufları toplayarak alternatif yatırım araçlarına yatırım yapmaktadırlar. Bu şekilde çeşitlendirilerek oluşturulan özel emeklilik fonları, mali sistemde ödünç verilebilir fonlar arzının önemli bir bileşenini oluşturmaktadırlar.

Serbest Piyasa Ekonomilerinde devlet müdahalesinin en aza indirgenmesi ve piyasa güçlerinin serbest bırakılması ilkeleri, mali piyasaların örgütlenmesi ve para politikası tercihlerinde de belirleyici olmaktadır. Esnek kur politikası, tam serbest dış ticaret politikası, makroekonomik istikrarı sağlamaya yönelik ve uzun dönemde büyümeyi destekleyen para ve maliye politikaları ile piyasalarda serbestleşmeyi ve deregülasyonu öngören diğer liberal ve arz yanlı iktisadî politika tercihlerinin rekabet baskısını yoğunlaştırıcı, ayrıca belirsizliği ve buna bağlı olarak da risk faktörünü artırıcı etkileri bulunmaktadır. Belirsizlik ortamında ise iktisadî bireyler, esneklik sağlayan kısa dönemli iktisadî kararlara ağırlık vermektedirler (Godart, 2002; 263-265.). Kıyasıya (yıkıcı) rekabetin yoğun yaşandığı belirsizlik ve risk ortamı, hem tasarruf sahipleri hem de yatırımcılar açısından kısa dönemli kararları gerektirmektedir. Dolayısıyla, ödünç verilebilir fonların reel ekonomiye aktarımında en etkin kullanıma tahsisini gerçekleştirirken ihtiyaç duyulan esneklik ve akışkanlığı sağlayan sermaye piyasaları, serbest piyasa ekonomilerinde özel bir önem kazanmaktadır. Risk arttıkça ödünç verilebilir fonların arzının artması için beklenen getiri düzeyinin de artması gerekmektedir. Sermayenin marjinal etkinliğinin yüksek olduğu, yüksek getiri vaat eden bilgi yoğun sektörlerle finansman sağlayan risk sermayesi kurumları ise sermaye piyasalarında önemli bir yere sahiptir.

Ödünç verilebilir fonların mali piyasalara aktarımında önemli araçlardan olan ticari bankalar, belirsizlik ortamında artan asimetric bilgi ve ahlâki tehlike risklerine karşı özel sektöre kredi tahsisinde daha isteksiz davranmaktadırlar. Özellikle, kredi verdikleri özel şirketlerin hisselerini ellerinde bulundurmalarını ve yönetimde söz sahibi olmalarını engelleyen düzenlemeler (örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde Glass Steagall Act) söz konusu olduğunda, ticari bankalar yerine sermaye piyasası kurumları tasarrufların yatırımlara dönüşmesine aracılık eden esas kurumlar olarak ortaya çıkmaktadır (Vitols, 1995; 10). Sermaye piyasalarına dayalı olarak çalışan mali sistemde, yatırım projelerinin finansmanı menkul kıymetleştirme yoluyla sağlanmakta ve buna bağlı olarak da hisse senedi, tahvil gibi sermaye piyasası araçlarının sahipliğine dayalı varlıklar ekonomide toplam varlıkların (aktiflerin) büyük bir kısmını

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

oluşturmaktadır. Böylece, tasarruf sahipleri fon sağladıkları işletmelerin hissedarları olmaktadır.

Serbest piyasa ekonomilerinde yatırımcıların fon talepleri, esas olarak sermaye piyasaları tarafından karşılanmaktadır. Dolayısıyla, halka açık anonim ortaklıklar en sık rastlanan işletme yapılarıdır. Böylece mülkiyetin yaygınlaştığı hissedar kapitalizmde, işletmelerin yönetim anlayışı da yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde faaliyet gösteren işletmelerinkinden önemli farklılıklar göstermektedir. Serbest piyasa ekonomilerinde, işletme yönetimi, serbesti anlayışının aksine, hiyerarşiye dayalıdır. Karar alma yetkisi üst düzey yöneticide toplanmıştır.

Bireysel tasarruflar yaygın olarak kurumsal yatırımcılar eliyle işletilmektedir. Bireysel tasarrufların yanı sıra, büyük portföyleri de yöneten yatırım ortaklıkları, emeklilik fonları gibi kurumsal yatırım şirketleri işletmeye ortaklık (hissedarlık) etmektedirler. İşletme yöneticileri ise, hissedarlar adına işletmeyi vekaleten yönetmektedirler. Hissedarların yüksek getiri beklentilerini karşılayabilmek ve böylece işletme yönetimini devretmek zorunda kalmamak için, işletmenin yöneticilerinin birincil amacı, hisse senetlerinin piyasa değerini azami kılmaktır (Hall ve Gingerich, 2001; 4). Bu durum, sermaye piyasalarında spekülasyonun yerini manüplasyon eğilimlerinin almasına neden olabilmektedir.

Özetle, emek ve sermaye piyasalarında rekabeti teşvik eden ve piyasa mekanizmasını etkin kılmayı amaçlayan serbestleşme ve deregülasyon yanlı politikalar uygulanmaktadır. Devletin sosyal politika tercihleri ise, devlet müdahalesinin en aza indirildiği minimalist refah devleti anlayışı içerisinde yürütülmektedir. Bu şekilde, serbest piyasa ekonomilerine ait politika tercihleri ve örgütlenme yapıları, piyasa mekanizmasının yönlendirdiği kurumsal yapılanmayı besleyen temel bileşenlerdir.

Yönlendirilmiş Piyasa Ekonomileri

Yönlendirilmiş Piyasa Ekonomilerinde kurumsal çerçeve; (1) sınırlandırılmış ve yaygın mülkiyet, (2) sosyal devlet düzeni ve demokratik planlama ilkeleri üzerine kuruludur. Serbest Piyasa Ekonomilerinde var olan işleyişin aksine, piyasa dışı kurumlar (sendikalar, işçi ve işveren örgütleri, üretici ve ihracatçı birlikleri vb.) iktisadî birimler arasında doğrudan veya dolaylı koordinasyonu sağlamaktadır. Sosyal ve ekonomik alanda, devlet ve çeşitli sosyal taraflar (işçi ve işveren örgütleri, birlikler, sivil toplum kuruluşları) müzakerelerde bulunmakta ve mutabakata dayalı olarak ortak kararlar almaktadır. Piyasalarda denge, kendiliğinden değil,

Burçak Müge Vural

birbirine sıkıca kenetlenmiş piyasa dışı kurumlar tarafından karar birliği ile hedeflenmektedir. Böylece belirlenen piyasa dengesine ulaşmayı amaçlayan iktisadî politikalar, devlet eliyle güdümlenmektedir. Devlet, bir yanda işçi ve işveren ilişkilerine tamamlayıcı nitelikte müdahalelerde bulunmakta, diğer yanda işveren olarak da faaliyet gösterebilmektedir (Lordođlu ve Törüner, 1995; 33).

Yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde hakim olan emek piyasalarının kurumsal yapısı, işçilerin ve işverenlerin yüksek ölçüde örgütlendiği piyasalardır. İşverenler ile devlet, işçi sendikalarını resmen kabul etmektedir. Ücretler ve ücret dışı ödemeler, çalışma koşulları ve her türlü sosyal ve kültürel hizmetler toplu sözleşmelerle belirlenmektedir. Toplu sözleşme görüşmeleri, ulusal düzeyde işçi ve işveren konfederasyonları arasında ya da sektörel düzeyde merkezi olarak gerçekleştirilmektedir.

Özellikle fiyatların yükselme eğiliminde olduğu büyüme ve iktisadî canlılık dönemlerinde ücretlerin, enflasyonist baskı kaygısıyla, düşük düzeylerde belirlenmesi emek kıtlığına yol açmaktadır. İktisadi faaliyetlerin canlandığı bu dönemlerde, üretimini arttırmak isteyen büyük firmaların işgücü talep fazlalarını karşılayabilmek için ücretleri yükseltme eğilimleri, ücretleri belirlenen düzeyin üzerine çekecektir. Bu durum enflasyonist baskılara neden olabilmektedir. Buna karşın, toplu sözleşme sürecinde ücretler, tarafların makroekonomik hedefleri de göz önünde bulundurmasıyla, sosyal sorumluluk ilkesine uygun olarak makul düzeyde belirlenmektedir. Merkezi yapılanmaya bağlı olarak, emek piyasalarında ücret esnekliği düşüktür (katıdır) (Calmfors ve Driffil, 1988; 277). Diğer yandan, yasal düzenlemelerle işgücüne sağlanan iş güvencesi, işgücü devrini azaltmaktadır. Böylece işgücünün uzun dönemli istihdamı sağlanmaktadır.

Yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde; devletin refah devleti kapsamında izlediği sosyal politikalar, işgücü piyasalarına gerekli esnekliğin sağlanmasına katkıda bulunması açısından, işveren kesimi tarafından da destek görmektedir. Toplu sözleşmelerde pazarlık gücü fazla olan tarafın öncülüğünde ücretlerin merkezden belirlenmesi, hem küçük ve büyük işletmeler arasında, hem de dışa açık ve koruma altındaki işletmeler arasında rekabetin aksamasına neden olabilmektedir. Devletin izlediği gelir dağılımında sürekli dengeyi sağlamaya yönelik sosyal politikalar, ücretlerin belirlenmesinde sınıflararası ittifakı olanaklı hale getirmektedir (Swenson, 1999). Devletin gelir dağılımında adaleti gözeten politikalarına güvenen işçi örgütleri, ücret artışı taleplerini, işletmenin rekabet gücüne zarar vermeyecek düzeyde tutmayı kabul

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

etmektedirler. Bu ittifak ayrıca, ücretlerin konjonktürel dalgalanmadan etkilenmesini en aza indirmektedir. Böylece hem küçük hem de dış açık firmaların rekabet gücünü zayıflatan bu durumun önüne geçilmektedir.

Yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde devletin piyasa yetersizliklerini bertaraf etmek amacıyla iktisadî hayata müdahalesi, devlete sosyal devlet (refah devleti) kimliği kazandırmaktadır. Refah devleti rejimlerinin sosyal politika tercihleri, temel olarak iki farklı yaklaşım sergilemektedir. İlki, muhafazakar yaklaşım olarak bilinen, devlet müdahalesinin sınıfsal farklılıkları yok etmeye yönelik girişimlerde bulunmadığı rejimlerdir. Devlet müdahalesi, ataerkil/hiyerarşik sosyal yapıyı değiştirmeden, bireyin sistemle uyumunu sosyal yardımla ödüllendirerek emeğin metalaşmasının önüne geçen ve bireyi sisteme bağlayan bir yapıdadır. İkinci yaklaşım ise, devletin sınıfsal farklılıkları ve sosyal eşitsizlikleri en aza indirmeyi hedeflediği sosyal demokrat yaklaşımdır (Castles ve Mitchell, 1992; 7-11). Örneğin, Fransa gibi pek çok kıta Avrupasının pek çok ülkesinde muhafazakar, Danimarka ve İsveç gibi İskandinav ülkelerinde ise sosyal demokrat sosyal politikalar hakimdir. Ancak, her iki yaklaşımı sergileyen yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde de sosyal güvenlik, kamu hizmeti ve görevi kapsamında iktisadî hayata devlet müdahalesi ile sağlanmaktadır.

Mali piyasaların işleyişini düzenleyen kurumsal yapı, serbest piyasa ekonomileri ile yönlendirilmiş piyasa ekonomileri arasında bir takım farklılıklar göstermektedir. Yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinin mali piyasalarını, serbest piyasa ekonomilerinde var olan sistemden iki temel yapısal farklılık ayırt etmektedir.

İlk olarak; serbest piyasa ekonomilerinde piyasa mekanizmasına ve sermaye piyasalarına dayalı faaliyet gösteren mali sistemden farklı olarak, yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde mali sistem ağırlıklı olarak bankacılık sektörüne dayalıdır. Örneğin, evrensel bankacılık olarak adlandırılan Alman bankacılık sisteminde, bankaların reel sektörde faaliyet gösteren işletmelerin sermayelerine yoğun bir şekilde iştiraki geçerlidir. Böylece, bankacılık sektörü ve reel sektörün iç içe geçmiş stratejik ilişkileri sistemin temel karakterini oluşturmaktadır (Calmfors ve Driffil, 1988). Bankaların özellikle büyük şirketlerin sermayesine iştirak etmesini, böylece bankacılık sektörü ile reel sektörün iç içe geçmesini sağlayan evrensel bankacılık sistemi, mali piyasalarda uzun vadeli borçlanmayı olanaklı kılmaktadır. Buna karşın, serbest piyasa ekonomilerinin mali piyasalarında, bankacılık sektörünün ticari faaliyetlerini sermaye piyasalarına aracılık

Burçak Müge Vural

faaliyetlerinden ayırma geleneği sürmektedir (Vitols, 2001). Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, pek çok ülkede bankacılık ve sermaye piyasası işlemlerinin ayrılığı ilkesi kurumsal olarak tanımlanmış ve benimsenmiştir.

İkinci farklılık ise, mali sistemde de iktisadî hayata devlet müdahalesi geleneğinin devam etmesinden kaynaklanmaktadır (Zysman, 1983; 57). Mali sistemlerde görülen bu farklılıklar teorik olarak, sanayileşmenin zamanlaması tezi ile, ülkelerin sanayileşme devrimini farklı dönemlerde yaşamış olmalarına bağlanmaktadır. Ekonomilerde ödünç verilebilir fonlar, mali piyasalar aracılığı ile reel sektöre kaynak olarak aktarılmakta, böylelikle tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesi ile sermaye stoku artırılmaktadır. Tarihsel olarak sanayileşme devrimini daha geç gerçekleştirmiş olan ülkelerde ise, sanayileşme evresinde sermaye piyasaları da henüz gelişmemiştir. İktisadî gelişmenin erken aşamalarındaki ekonomilerde, çoğu zaman sermaye piyasaları iyi organize olamamakta ve tasarrufların yetersiz olması nedeniyle derinlik kazanmamaktadır. Buna bağlı olarak, mali sektörün reel sektörü finanse etme kabiliyeti ortadan kalkmaktadır. Bu durumda mali sektörün devlet eliyle yeniden yapılandırılmasını içeren önlemler önem kazanmaktadır (Acar, 2000; 248, 249).

Devlet mali piyasalara, daha çok bankacılık alanında yaptığı düzenlemelerle müdahale etmektedir. Böylece, gelişmekte olan ülkelerde bankacılık, sermaye piyasalarından daha hızlı gelişmektedir. Sanayileşme altyapısı için gerekli olan kaynak aktarımında ödünç verilebilir fonlar arzı ile talebinin karşılaştırılması işlevini de bankacılık sektörü yerine getirmektedir. Yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde bankacılık sektörünün mali sistem içerisindeki önemi bugün de sürmektedir. İşletme finansmanının bankacılık sektörüne dayalı olması işletmelere uzun vadeli fon ödünç alma olanağı sunmaktadır. Ayrıca, sanayileşmenin ilk evrelerinde, yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde sanayileşme devletin güdümünde gerçekleşmekteydi. Sanayileşme amacına yönelik olarak, kredilerin tahsisinde devlet aktif rol oynamakta ve sanayi sektörünü gözetmekteydi (Vitols, 2001). Bu şekilde gelişen ülkelerde (Almanya gibi) devletin sanayileşme politikaları geleneksellik kazanmıştır.

Yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde bankalar, uzun vadeli kredi sağladıkları şirketlere aynı zamanda hissedar olmakta ve yönetim kurulunda yer almaktadır. Böylece, sanayi sektörü ile mali sektör arasında stratejik ortaklıklar kurulmaktadır (Vitols, 1995). Sanayi sektörü ile bankacılık sektörü arasında kurulan stratejik ortaklıklar, aynı zamanda

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

bilginin eksik paylaşımı ve asimetrik bilgi nedeniyle ortaya çıkan piyasa yetersizliklerini telafi edici bir mekanizma görevi görmektedir.

Yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde, devletin iktisadî hayata doğrudan müdahalesi ve iç içe geçmiş ortaklık ilişkileri, işletmelerde ve diğer kurumlarda yönetimi farklı bir düzeye taşımaktadır. Bir yanda işletmelerin diğer işletmelerle ve bankalarla kurduğu stratejik ortaklıklar, diğer yanda işgücünün örgütlü temsili, yönetimde kurumsal paydaşların denetimine dayalı modeli esas kılmaktadır. Serbest piyasa ekonomilerinde, üst düzey yöneticinin otoritesine dayalı hiyerarşik yönetim anlayışı, yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde faaliyet gösteren firmalarda yerini, kurumsal paydaşların da yasal temsil hakları ile karar mekanizmasına katıldığı, istişari ve işbirliğine dayalı yönetim anlayışına bırakmaktadır.

Özetle, yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde kurumsal düzenlemeler; emek ve sermaye piyasalarında işbirliğine dayalı stratejik ortaklıkları teşvik etmektedir. Stratejik ortaklıklar sayesinde, piyasa mekanizmasının yanı sıra, piyasa yetersizliklerini telafi edebilmek amacıyla piyasa dışı kurumlara da başvurulmaktadır. Bu şekilde devlet, piyasaların işleyişinde etkinliğin sağlanmasını amaçlayan çeşitli politikalar gütmektedir.

Kurumsal Yapılara Dayalı Karşılaştırmalı Üstünlükler

Karşılaştırmalı kurumsal üstünlükler yaklaşımının temel tezi, kurumsal iktisadî yapılanmanın birbirini tamamlayıcı unsurları içerisinde barındırdığı ölçüde iktisadî performansı artırdığıdır. Diğer bir deyişle, izlenen politikalar ve ülkenin iktisadî yapısı kapitalizmin iki temel formundan birinin öğelerini ne kadar bütünlük içerisinde yansıtabiliyorsa ve dolayısıyla iki kutuptan birine ne kadar yaklaşıyorsa, iktisadî performans o kadar artmaktadır. Bu durum, farklı kurumsal yapıların farklı üretim sistemlerini desteklemeleri ve kurumsal yapının kendi içerisinde arz ettiği bütünsellik ölçüsünde, dışsalılıklara bağlı olarak, üretim sistemlerinde uzmanlaşmanın ve rekabet gücünün artması ile açıklanmaktadır.

Kurumsal yapının bütünü içerisinde yer alan farklı kurumların birbirini tamamlayan niteliği üzerinde duran bütüncül kurumsal yapı argümanı, iktisadî model kapsamında ele alınan iraksama hipotezlerinin temelini oluşturmaktadır. Kurumsal unsurlar arasındaki tamamlayıcılık olgusu; kurumsal yapının iktisadî analize endojen bir değişken olarak dahil edilmesiyle, genel denge modeli içerisinde ele alınmaktadır. Bir

Burçak Müge Vural

piyasayı – örneğin emek piyasası – düzenleyen kurumsal yapı, genel denge modeli içerisinde diğer piyasaları da etkilemektedir. Söz konusu etkileşimin ortaya çıkardığı yayılma etkisine bağlı olarak, kurumsal yapının ögeleri arasında tamamlayıcılık bulunmaktadır. Bu anlamda, kurumsal yapılar bütünlük arz ettikleri takdirde etkinlikleri artacaktır. Çünkü, kurumsal yapının işlerliği ve işlevselliği, çeşitli ögelerinin birbirini desteklemesi sayesinde artmaktadır. Böylece, işlerlik gösteren kurumlardan birine yönelik yapısal değişiklikler, diğer kurumları kapsamadığı zaman, kurumsal yapının bütüncüllüğünü bozulmakta ve etkinliği azalmaktadır (Amable, Ernst ve Palombarini, 2005; 316, 317). Hatta bazen, kurumsal yapının unsurlarından bazıları varlıklarını, ancak diğer alanlardaki kurumsal ögelerin varlıkları sayesinde sürdürebilmektedirler. Örneğin, neo – klasik görüşe göre, iş güvencesi sağlayan yasal düzenlemelerin, istihdamı azaltıcı etkisi bulunmaktadır. Ancak, yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde sıklıkla başvurulan bu düzenlemeler, uzun dönemli işçi – işveren ilişkilerini geçerli kılması ve bu nedenle de işçinin mesleki becerilerini geliştirmesine yönelik programların işveren tarafından, işçiye yatırım yapmak şeklinde algılanmasını sağlamaktadır. Böylece, emek gitgide daha da vasıflı hale gelirken, işveren de emeğin artan verimliliğinden fayda sağlamaktadır. Bu noktada, meslekî eğitim sistemi, istihdam politikaları ile desteklenmektedir. Diğer yandan, yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde varolan söz konusu sistemi destekleyen bir diğer öge bankacılık sistemine dayalı mali piyasa yapısıdır. Bankacılık sistemine dayalı yapı uzun vadeli sermaye kaynağı sağlamakta ve böylece endüstri ilişkilerinin dayandığı uzun vadeli ve katı yapıya finansal dayanak sunmaktadır. Bu anlamda, kurumsal yapının içerdiği mali sistem, meslekî eğitim sistemi ve endüstri ilişkileri birbirini desteklemektedirler.

Serbest piyasa ekonomilerine özgü kurumsal yapıların ortaya çıkardığı teknolojik yenilik ve üretim sistemleri, hızlı teknolojik değişim ve radikal teknolojik yenilik türlerinin yaygın olduğu sistemlerdir. Serbest piyasa sistemlerinde reel sektör, esas olarak, sermaye piyasaları tarafından finanse edilmektedir. Yatırım projelerinin finansmanının menkul kıymetleştirme yoluyla sağlandığı, likiditesi yüksek sermaye piyasası kurumlarının mali sistemde önemli yer tuttuğu serbest piyasa ekonomilerinde, kısa vadede yüksek getiri vaat eden projeler öncelik kazanmaktadır. Kısa vadede yüksek getiri, yine kısa vadede maliyet minimizasyonunu işletmenin hedefleri arasında ön plana çıkarmaktadır. Maliyet minimizasyonunun beraberinde, yüksek getiri sağlayan ürünler pazarına girmek de büyük önem taşımaktadır. Katma değeri dolayısıyla

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

da, kâr marjları en fazla olan ürünler yüksek teknoloji ürünleridir. Dolayısıyla, yüksek getiri sağlayan, piyasaya giriş ve çıkışların nispeten kolay olduğu yüksek teknoloji malları üreten sektörler, serbest piyasa sistemlerinin uzmanlaştığı sektörlerdir (Whitley, 1994).

Radikal yeniliklere dayalı yüksek teknoloji malları, genelde serbest piyasa sistemlerinin uzmanlaştığı sektörlerdir. Radikal yenilik, telekomünikasyon sektöründe uydu haberleşmenin ortaya çıkması gibi, aniden ve önemli teknolojik gelişmeler, buluşlar sonucu ortaya çıkmaktadır. Bir kere ortaya çıktıktan sonra ise, hızla çoğaltılarak seri üretimine ve standardizasyon sürecine geçilmektedir. Rekabetin yoğun olduğu radikal yeniliklere dayalı yüksek teknoloji malları üreten sektörlerde, girişimcinin faaliyet göstermekte olduğu piyasada standardizasyon sürecinin başlaması ile, piyasaya girişler artmaktadır. Bu duruma bağlı olarak, kâr oranları düşmektedir. Böyle bir ortamda, girişimcinin, yüksek getiri sezdiği bir diğer piyasaya kısa vadede yönelebilmesi, kâr marjını yüksek tutabilmesi için gereklidir. Mal ve hizmet piyasalarındaki bu geçişliliği destekleyen esnek emek piyasaları, serbest piyasa ekonomilerinin bir diğer özelliğidir.

Esnek üretim modeline ve esnek emek piyasalarına bağlı olarak, serbest piyasa sisteminde emek arzına genel mesleki bilgi ve becerileri edindirmeye yönelik eğitim sistemi hakimdir. Piyasaların kısa vadeli yapısı bireyleri, sahip oldukları işe özgü bilgi ve becerilere yatırım yapmaktan kaçınmaya itmektedir. Ayrıca, yeni teknolojilerin yayılımı da büyük ölçüde emeğin hareketliliği sayesinde gerçekleşmektedir (Maurice Sorge ve Warner, 1980). Böylece, işgücü devrinin yüksekliği serbest piyasa ekonomilerinde emek piyasalarının temel özelliklerinden biri olmaktadır.

Özetle; fiyat mekanizmasının otomatik işleyişine ve rekabete dayalı serbest piyasa ekonomilerinde var olan kurumsal yapı, esnek üretim ve yenilik sistemlerini desteklemektedir. Serbest piyasa ekonomilerine özgü yenilik sistemleri ise, buluşa dayalı, radikal teknoloji sektörlerinde uzmanlaşmayı uygun hale getirmektedirler.

İktisadî birimler arasında koordinasyonun büyük ölçüde piyasa dışı kurumlar eliyle yürütüldüğü yönlendirilmiş piyasa ekonomilerine özgü kurumsal yapılar, adımsal teknolojilere dayalı yenilik sistemlerini desteklemektedirler. Adımsal yenilikler, çığır açan yepyeni buluşların ortaya çıkardığı radikal yeniliklerle karşılaştırıldığında, varolan teknolojilerin adım adım iyileştirilmesini ifade etmektedir. Serbest piyasa sistemlerinin kısa vadeli ve esnek üretim sistemlerinin aksine,

Burçak Müge Vural

yönlendirilmiş piyasa sistemlerinde üretim ilişkileri süreklilik göstermektedir.

Yönlendirilmiş piyasa sistemlerinde teknolojik yenilik, yaparak öğrenme sürecine dayanmaktadır. Bu sistemlerde sektörel uzmanlaşma, adimsal yeniliklerin kazandırdığı rekabet gücüne dayalı sektörlerde yoğunlaşmaktadır. Nitekim kimya, otomotiv gibi, sermaye yoğun sektörlerde rekabet gücünün kazanılması uzun vadeli yatırımları gerektirmektedir. Uzun vadeli yatırımlar ise, iktisadî birimler arasında işbirliğine dayalı, riskin en aza indirildiği uzun vadeli iktisadî ilişkileri gerekli kılmaktadır. Mali sisteme ödünç verilebilir fonların girişinin büyük ölçüde bankacılık sektöründen kaynaklandığı ve yatırımların devlet eliyle güdümlendiği yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde, ödünç verilebilir fonların planlanan sektörlerle uzun vadeli aktarımı sağlanabilmektedir (Whitley, 1994; 170-174). Sanayi ve bankacılık sektörü arasındaki uzun vadeli stratejik ilişkiler, kısa dönemde kâr maksimizasyonu hedefini ikinci plana atarak, uzun dönemli planları geçerli kılmaktadır.

Mesleki bilgi ve becerilerin öğrenilmesine yönelik eğitim sistemini, uzlaşmaya dayalı endüstri ilişkilerini ve istihdam politikalarını içeren emek piyasalarının kurumsal yapısı da yönlendirilmiş piyasa sistemlerine özgü, uzun dönemli politikaların sürdürülebilir olmasını desteklemektedir. İş güvencesinin yasal mevzuatta düzenlenmiş olması, işgücü devrini azaltarak, uzun dönemli istihdamı olanaklı kılmaktadır. İşletme yönetiminde, kurumsal paydaşların, işletmenin faaliyetleri hakkında karar alma mekanizmasına katılımı ile işletmeler uzun vadeli amaçlar belirlemektedirler. Uzun dönemli istihdam politikaları, çalışanların mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmelerini ve hatta aşırı uzmanlaşmalarını desteklemektedir. Emek piyasasının nispeten sınırlı hareketliliği ise, yeni teknolojilerin yayılımının, serbest piyasa sisteminden farklı yollardan gerçekleşmesini gerektirmektedir. Yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinde iç içe geçmiş stratejik ortaklık ilişkileri sayesinde, teknolojinin yayılımı işletmelerin ortak araştırma geliştirme faaliyetleri ile gerçekleşmektedir. Araştırma Geliştirme ve yenilik üretimi, işletmelerin güçlerini birleştirerek, ortak yatırım projeleri içerisinde yer almalarına ve bir anlamda araştırma geliştirme kartelleri oluşturmalarına dayalı olarak gerçekleşmektedir.

Yönlendirilmiş piyasalarda kurumsal yapılanma farklılıkları, teknolojik yenilik ve üretim sistemlerinin, dolayısıyla da, sektörel uzmanlaşmanın serbest piyasa sistemlerinden önemli farklılıklar göstermesine yol açmaktadır. Serbest piyasa ekonomilerinde varolan kıyasıya rekabet ortamından ve piyasaların kısa vadeli yapısından farklı olarak, stratejik ortaklıkların iktisadî faaliyetleri yönlendirdiği, uzun vadeli

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

planlamaları elverişli kılan kurumsal yapılanma dikkati çekmektedir. Böylece, yönlendirilmiş piyasa sistemleri adımsal yenilikleri içeren teknolojik gelişmeyi desteklemekte ve bu teknolojilere yönelik sermayenin yoğun olduğu endüstrilerde rekabet üstünlüğü sağlamaktadır.

EKONOMETRİK YÖNTEM

Çalışmanın uygulama bölümünde iki hipotez test edilmektedir. Birincisi, ülkeler arasında var olan kurumsal yapılanma farklılıklarının kapitalizmin farklı formlarını ortaya çıkardığı hipotezidir. Kapitalizmin farklı formlarını ortaya çıkaran temel unsur, önceki bölümde de açıklandığı gibi, ekonominin çeşitli kurumlarının örgütlenmişlik ve yönlendirilmişlik derecesi ile açıklanmaktadır. Test edilen ikinci hipotez ise, kurumsal yapılanmada tamamlayıcılık olgusunun iktisadî performansı artırdığı hipotezidir. Buna göre, kurumsal yapının öğelerinden birinin varlığı diğer öğelerin etkinliğini artırmaktadır. Böylece ekonomilerin, iki kutuptan birine yakın oldukları ölçüde, kurumsal öğelerin birbirini tamamlayıcılığına bağlı olarak, iktisadî performansı artmaktadır.

Araştırmada kullanılan örneklem kümesi Avrupa Birliği'nin 14 üyesini (Almanya, İngiltere, İrlanda, Fransa, Belçika, Hollanda, İspanya, Portekiz, Yunanistan, İtalya, Danimarka, Finlandiya, İsveç) ve Türkiye'yi içermektedir. Lüksemburg küçük ülke olması nedeniyle aykırı değer kabul edilmiş ve Avrupa Birliği üyesi ülke olduğu halde örnekleme dahil edilmemiştir. Diğer yandan Avrupa Birliği'nin son genişleme dalgası ile Birliğe katılan Bulgaristan ve Romanya ile 2005 yılında Birliğe dahil olmuş olan 10 üyesi (Macaristan, Polonya, Litvanya, Latviya, Estonya, Slovenya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Kıbrıs ve Malta) araştırma kapsamına alınmamıştır.

Avrupa Birliği üyesi olan ancak örnekleme dahil edilmeyen ülkelerin ortak özellikleri eski doğu bloku olarak adlandırılan Doğu Avrupa ülkeleri olmalarıdır. Doğu Avrupa ülkelerinin iktisadî yapısı, uzun yıllar kapitalist sisteme dayalı Batı Avrupa ülkelerinden farklı olarak, sosyalizm geleneğine bağlı kalmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren Doğu Blokunun tamamen ortadan kalkmasıyla kapitalist sistem ile bütünleşme içerisine girmişlerdir. Ancak, yine de söz konusu ekonomilerde kapitalizmin kurumlarının henüz yeni ve tam olarak yerleşmemiş olması, hatta eski sosyalist sistemin bir takım geleneklerini yansıtan bir kısım resmi olmayan kurumsal yapının varlığını sürdürmesi dolayısıyla, Birliğe yeni katılan Doğu Avrupa ülkeleri araştırmanın dışında tutulmuştur.

Burçak Müge Vural

Avrupa Birliği hem Türkiye'nin en önemli ticaret ortaklarından biri olması, hem de aralarındaki gümrük birliği ilişkisi bakımından önemli bir yere sahiptir. Avrupa Birliği ile hem siyasi hem de iktisadî bütünleşme çabası içerisinde olan Türkiye'nin Birlik içerisindeki iktisadî işbölümü içerisindeki yeri ve rekabet edebilirliği Türkiye'nin hem gümrük birliğinden hem de Avrupa Birliği'ne katılımından elde edeceği kazançlar üzerinde belirleyici olacaktır. Bu açıdan, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin kurumsal yapılarının ve iktisadî performanslarının Türkiye ile karşılaştırılmasının arz ettiği önem düşünülerek, örneklem AB üyesi ülkeler ve Türkiye olarak seçilmiştir.

Kapitalizmin iki temel formunun, iki kutupta ortaya çıktığını ileri süren hipotez, faktör analizi ile test edilmiştir. Faktör analizi ile, çeşitli kurumsal yapılanma ögelerini temsil eden değişkenlerin, temel olarak iki farklı ekonomik yapıyı – serbest piyasa ekonomilerini ve yönlendirilmiş piyasa ekonomilerini – temsil edip etmediklerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Hipotezin geçerli olması halinde, kurumsal yapının bileşenleri olarak ele alınan değişkenlerin faktör analizi ile boyut indirgenmesi beklenmektedir.

Faktör analizi sonucunda, maddelerin tek boyuta indirgenmesi, değişkenlerin tamamının ekonominin çeşitli alanlarında yönlendirilmişliğin yada serbestliğin kurumsal tek bir ölçüte indirgenebilir olduğunu gösterecektir ve analizin anlamlılığını artıracaktır. Diğer yandan, boyut indirgeme ile ortaya çıkan faktörlerin iki farklı kutuptan biri ile pozitif diğeri ile negatif ilişki içerisinde olması beklenmektedir. Böylece, bir kutuptan diğere doğru olan bantta yer alan ekonomilerin ne kadar yönlendirilmiş yada ne kadar serbest olduklarını gösteren bir boyutun varlığından söz edilebilir. Diğer bir deyişle, örneklemde yer alan ülkeler için elde edilen değişkenlerin faktör yığılmaları ülkenin hangi boyuta kaydığını gösterecektir.

Faktör analizinde kullanılan değişkenler ve veri kaynakları Ek 1'de tanımlanmıştır. Ham veriler, panel normalizasyon tekniği ile normalize edilerek, 0 ile 1 arasında ölçeklendirilmiştir. Veriseti içerisindeki en yüksek nominal değere en yüksek normalize değeri (1) atfedebilmek için:

$$Y^* = (X^{\dagger} - \min^{\ddagger}) / (\max^{\S} - \min),$$

* normalize değer

† nominal değer

‡ panel veriseti içerisindeki en küçük nominal değer

§ panel veriseti içerisindeki en büyük nominal değer

Y_{it} : i ülkesi için t döneminde kişi başı gayri safi yurtiçi hasıla büyüme oranı

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

En düşük nominal değere en yüksek normalize değeri atfedebilmek için ise;

$$Y = (X - \max) / (\min - \max) \text{ formülleri kullanılmıştır.}$$

Faktör analizinden elde edilen değişkenin faktör içerisindeki ağırlığı ile normalize değerler ağırlıklandırılarak bir koordinasyon endeksi elde edilmiştir. Faktör analizi çerçevesinde oluşturulan koordinasyon endeksine göre, kurumsal yapıları bakımından benzerlik gösteren üç ülke grubu oluşturulmuştur. Bu şekilde gruplandırılmış ülkeler, model tahmininde kullanılan panel verisine referans alınmıştır. Ayrıca, elde edilen koordinasyon endeksi, ikinci hipotezin testinde bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. İkinci hipotezin testinde kullanılan regresyon denklemi;

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 C_{it} + \beta_2 C_{it}^2 + \beta_3 \ln GDP_i + \beta_4 Int_{it} + \beta_5 \Pi_{it} + \beta_6 TOT_{it} + \beta_7 D_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Regresyon denklemi, Hall ve Gingerich'in çalışmalarından alınmıştır. Modelin amacı, temel ve kontrol değişkenlerden hareketle, büyüme oranı ile kurumsal yapılanma arasındaki ilişkiyi ölçmektir. Regresyonda yer alan kontrol değişkenler, standart büyüme tahmininde kullanılan değişkenlerdir. Kişi başı gayri safi yurtiçi hasılası düşük olan ülkelerin yüksek olan ülkelere göre daha yüksek büyüme oranları sergiledikleri görülmektedir. Bu nedenle, **lnGDPi** ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarını analize dahil etmeyi amaçlayan zamana bağlı olarak değişmeyen sabit bir yakınsama değişkenidir (time invariant). *Int_{it}* ise uluslararası talep koşullarının bir göstergesi olarak analize dahil edilmektedir.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER

Faktör analizi uygulamasında, özdeğerleri 1'den büyük iki faktör belirlenmiştir. Bu faktörler, toplam varyansın, ortalama olarak, %68'ini açıklamaktadır. Bu durumda; piyasalarda koordinasyonu açıklayan iki temel faktör belirlenmiştir. Faktörler üzerinde yüklemde bulunan değişkenlerin yorumlanmasının istatistiki olarak anlamlı kabul edilmesi

C_{it} : i ülkesi t dönemi için hesaplanan koordinasyon endeksi
 C_{it}^2 : i ülkesi t dönemi için hesaplanan koordinasyon endeksi rakamının karesi
 $\ln GDP_i$: örnekleme yer alan her ülkenin başlangıç yılı gayri safi yurtiçi hasılası
 Int_{it} : t döneminde örnekleme yer alan ülkelerin ortalama büyüme hızı ile ağırlıklandırılmış i ülkesinde ait dışa açıklık oranı
 Π_{it} : i ülkesinin t döneminde enflasyon oranı (TÜFE büyüme hızı)
 TOT_{it} : i ülkesinin t döneminde dış ticaret hadlerindeki yüzdesel değişimin dışa açıklık oranı ile ağırlıklandırılması ile elde edilen oran
 D_{it} : i ülkesinin t döneminde 15 yaş altı ve 65 yaş üstü nüfusunun toplam nüfusa oranı

Burçak Müge Vural

için, faktör yükünün 0.30'un üzerinde olması gerektiği kabul edilmektedir. Bu çalışmada elde edilen faktör yükleri bu koşulu sağlamakta, ayrıca Barlett test istatistikleri'de 0.95 düzeyinde güvenilirlik sunmaktadır. Ana bileşenler yöntemi ile elde edilen ilk çözüm varimax yöntemi ile döndürülmüştür.

Faktör 1'e katkıda bulunan değişkenler; ücret koordinasyonu, aktif emek piyasası politikaları, sosyal harcamalar ve sendikal yoğunluktur. Faktör 1'e yüklemde bulunan değişkenler, devletin sosyal politikalar kapsamında gerçekleştirdiği müdahaleleri gösteren değişkenlerdir. Dolayısıyla, faktör 1 "devlet müdahalesi" olarak adlandırılmıştır. Faktöre yüklemde bulunan değişkenlerin faktör yüklerinin karelerinin toplam içerisindeki payları, değişkenin faktör içerisinde sahip olduğu ağırlığı göstermektedir. Devlet müdahalesine en büyük katkıda bulunan değişkenler; aktif emek piyasası politikaları ve ücret koordinasyonudur. Her iki politika da devletin izlediği doğrudan sosyal politika kapsamında yer alan istihdam politikalarının unsurlarıdır. Faktör 2'ye katkıda bulunan değişkenler ise; sermaye piyasası kapitalizasyon oranı, mal ve hizmet politikalarına yönelik düzenlemeler ve istihdamı koruyucu yasal düzenlemelerdir. Faktör ikiye yüklemde bulunan değişkenler, mal ve hizmet, sermaye ve işgücü piyasalarında koordinasyonun derecesini göstermektedir. Bu nedenle; faktör iki "piyasa yapısı" olarak adlandırılmıştır.

Faktör analizinin ortaya koyduğu sonuç; mal ve hizmet piyasaları ile faktör piyasalarında geçerli olan piyasa koşullarını oluşturan piyasa yapısı ve devletin ekonomiyi doğrudan güdümlene derecesini ortaya koyan devlet müdahalesi faktörleri, iktisadî yapının ortalama %68'ini açıklama gücüne sahiptir. Bu noktadan yola çıkarak; örnekleme yer alan ülkeler için bir koordinasyon endeksi oluşturulmuştur. Endeks oluşturulurken; veriler önceki bölümde anlatıldığı gibi panel normalizasyon tekniği ile normalize edilmiştir. Daha sonra, faktör analizinden elde edilen ağırlıklar kullanılarak faktörlere yükleme yapan değişkenler ve her bir faktör bileşeni ağırlıklandırılarak endeks oluşturulmuştur.

Tablo 1 oluşturulan koordinasyon endeksini göstermektedir. Endeks değeri 1 yönlendirilmiş piyasa ekonomilerini, 0 ise serbest piyasa ekonomilerini ifade etmektedir. Endeks değeri 1'e yaklaştığı ölçüde ekonomi devlet eliyle güdümlenmekte, 0'a yaklaştığı ölçüde de serbest piyasa mekanizmasının işlerliğine bırakılmaktadır. Tablo 1'den elde edilen değerler ekonomileri üç sınıfa ayırmayı olanaklı kılmaktadır. Endeks ölçeği üçe ayrılarak; üst 0.33'lük dilimde yer alan ekonomiler yönlendirilmiş

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

piyasa ekonomileri, alt 0.33'lük dilimde yer alan ekonomiler serbest piyasa ekonomileri, orta 0.33'lük dilimdeki ekonomiler ise eşgüdümsüz ekonomiler olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Koordinasyon Endeksi

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
AU	1.00	0.90	0.94	0.95	0.93	0.99	0.92	0.99	0.95	0.97	0.94
BE	0.74	0.76	0.77	0.73	0.75	0.74	0.71	0.78	0.73	0.77	0.76
DEN	0.70	0.69	0.66	0.66	0.75	0.70	0.73	0.76	0.72	0.74	0.77
FIN	0.68	0.65	0.66	0.68	0.73	0.72	0.74	0.77	0.75	0.72	0.74
FR	0.69	0.67	0.68	0.66	0.69	0.70	0.68	0.69	0.75	0.73	0.77
GER	0.95	0.97	0.89	0.85	0.88	0.83	0.80	0.84	0.85	0.83	0.89
GRE	0.54	0.56	0.52	0.50	0.58	0.60	0.61	0.58	0.55	0.61	0.62
IRL	0.22	0.29	0.24	0.21	0.19	0.17	0.21	0.17	0.20	0.19	0.21
ITA	0.84	0.81	0.79	0.77	0.80	0.81	0.79	0.81	0.83	0.84	0.88
NL	0.70	0.66	0.64	0.63	0.65	0.68	0.70	0.71	0.74	0.68	0.69
POR	0.71	0.70	0.65	0.57	0.61	0.65	0.66	0.69	0.69	0.70	0.71
SPA	0.69	0.66	0.52	0.49	0.60	0.59	0.59	0.61	0.63	0.62	0.60
SWE	0.71	0.70	0.69	0.73	0.75	0.77	0.72	0.75	0.74	0.77	0.78
UK	0.01	0.00	0.05	0.00	0.00	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
TUR	0.60	0.51	0.55	0.57	0.52	0.59	0.61	0.63	0.55	0.51	0.59

Endekse göre; İngiltere ve İrlanda serbest piyasa ekonomileri olarak sınıflandırılmıştır. İngiltere devlet müdahalesinin ve stratejik koordinasyonun en az olduğu ülke örneğini oluşturmaktadır. İrlanda'da ise, son on yıl içerisinde belirgin bir şekilde serbest piyasa ekonomisine yönelim gözlenmektedir. Hem mal ve hizmet hem de faktör piyasalarında kuralsızlaştırma artarken, emek piyasalarında sendikasılaşma eğilimlerinin de arttığı ham verilerden izlenmektedir. Ücret koordinasyonunda ise İrlanda'ya özgü bir durum dikkat çekicidir. İrlanda'da ücret koordinasyonunun yüksek olmasına rağmen, ücretlerin belirlenmesinde ademi merkeziyetçi eğilim göze çarpmaktadır. Ücretler konfederasyonlar düzeyinde merkezi müzakerelerle belirlenmekte, ancak ücret koordinasyonunun amacına aykırı bir şekilde azami ücret artışları müzakere edilmekte ve merkezi koordinasyon ile ademi merkezi yapının

Burçak Müge Vural

şartlarının oluşturulmaya çalışıldığı gözlenmektedir (Regini, 2000). Bu durum, devlet eliyle Serbest Piyasa Ekonomisine güdümlenme olarak tanımlanabilir.

Tablo 2. İktisadi Yapı Sınıflaması

Yönlendirilmiş Piyasa Ekonomileri	Avusturya (0.95) Almanya (0.87) İtalya (0.81) Belçika (0.75) İsveç (0.74) Danimarka (0.72) Finlandiya (0.71) Fransa (0.70) Hollanda (0.68)
Eşgüdümsüz Ekonomiler	Portekiz (0.65) İspanya (0.60) Yunanistan (0.57) Türkiye (0.57)
Serbest Piyasa Ekonomileri	İrlanda (0.21) İngiltere (0.05)

Portekiz, İspanya, Yunanistan ve Türkiye'nin içerisinde yer aldığı grup ise eşgüdümsüz ekonomiler olarak adlandırılmaktadır. Bu ekonomilerde hem stratejik koordinasyon hem de serbest piyasa eğilimleri beraber izlenmektedir. Ekonomilerin ortak özellikleri, mal ve hizmet piyasaları ile faktör piyasalarında düzenleme eğilimleri yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinin özelliklerini taşımakta ancak, sosyal harcamalar, aktif emek piyasası politikaları ve ücret koordinasyonunda devlet müdahalesi en aza indirgenmek suretiyle serbest piyasa ekonomileri ile benzeşmektedirler. Böylece, devlet müdahalesi faktörünün açıkladığı değişkenlerin aldığı değerler düşük, piyasa yapısı faktörünün açıkladığı değişkenlerin aldığı değerler ise yüksek çıkmakta, faktörlerin eşit ağırlıklı olması dolayısıyla endeks değeri orta ölçekte yer almaktadır.

Avusturya ve Almanya Yönlendirilmiş Ekonomilerin başında gelirken, İskandinav ülkelerinin (İsveç Danimarka, Finlandiya) daha düşük ölçekte yer aldıkları görülmektedir. Almanya ve Avusturya'nın ortak neo-korporatist kurumsal modeli hem piyasa yapısı hem de devlet güdümü bakımından yüksek düzeyde kurumsal bir örgütlenme yapısı göstermektedir. İskandinav ülkelerinde ise, refah devleti modelinin egemen olduğu kurumsal yapının sosyal harcamalar, aktif emek politikaları ve ücret koordinasyonunda devletin himayesini artırdığı ancak, piyasalarda koordinasyonu daha çok serbest piyasa mekanizmasına

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

biraktığı görülmektedir. İtalya'da ise, aktif emek politikaları ve ücret koordinasyonunda devlet müdahalesinin nispeten aza indirildiği ancak, mal ve hizmet ve sermaye piyasalarını düzenleme eğilimlerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu bakımdan İtalya örneği, bu grupta yer alan diğer ülkelerden farklılaşmakta, devlet müdahalesi bakımından eşgüdümsüz ekonomilerle benzeşmektedir. Ancak, eşgüdümsüz ekonomilerden farklı olarak, İtalya'da piyasa yapısının yüksek düzeyde yönlendirildiği ve koordinasyon oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Özetle; koordinasyon endeksinin ortaya çıkardığı tablo, incelenen Avrupa Birliği ülkelerini ve Türkiye'yi başlıca üç grup altında sınıflandırmaya olanak sağlamaktadır. Koordinasyon endeksinde yüksek skalada yer alan yönlendirilmiş piyasa ekonomileri, düşük skalada yer alan serbest piyasa ekonomileri ve orta skalada yer alan eşgüdümsüz piyasa ekonomileri şeklinde bir sınıflama, aynı zamanda kurumsal yapının bütüncüllüğünün derecesine de işaret etmektedir. Şöyle ki; yüksek skalada yer alan ekonomilerde gerek işgücü, gerekse de sermaye piyasalarında stratejik yönlendirme hakimdir. Ayrıca, yönlendirilmiş piyasa ekonomileri olarak adlandırılan bu grupta yer alan ekonomiler; devletin piyasalara doğrudan müdahalesi, mesleki odaların ve çeşitli birliklerin ekonomiyi yönlendirmesi gibi bakımlardan birbirinden farklı öğeler taşımaktadırlar. Örneğin, daha çok devletçi politikalarla yönlendirilen Fransız ekonomisi ya da neo korporatist geleneği koruyan Alman ekonomisi birbirlerinden farklı öğeleri barındırmakta ancak yine de her ikisi de yönlendirilmiş piyasa ekonomileri olarak adlandırılmaktadırlar. Diğer yandan, düşük skalada yer alan ekonomiler ise mal ve hizmet, işgücü ve sermaye piyasalarında serbestleşmenin en yoğun olduğu, kapitalizmin en serbest formunu sergileyen ekonomileri temsil etmektedirler.

Faktör analizi ile oluşturulan koordinasyon endeksi kullanılarak, kurumsal yapıda tamamlayıcılık olgusunun iktisadî performans üzerindeki etkisi çözümlenmektedir. İstikrarlı büyüme, iktisadî performansın göstergesi olarak literatürde genel kabul görmektedir (Hall ve Gingerich, 2001). Bu çalışmada da iktisadî performans göstergesi olarak büyüme oranları alınmıştır. Kişi başı gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranı bağımlı değişken, koordinasyon endeksi, koordinasyon endeksinin karesi, başlangıç yılının kişi başı gayrisafi yurtiçi hasıla oranının logaritmik değeri, yurtiçi talep koşullarının hesaplanmış göstergesi, dış ticarete açıklık oranı ve nüfus bağımlılık oranı bağımsız değişkenler olarak alınmış, 1 numaralı

Burçak Müge Vural

regresyon tahmin edilmiştir. Değişkenlerin tamamı Dünya Bankası Veritabanından elde edilmiştir.

Ülke koşullarına özgü sabit etkiler dolayısıyla regresyonun tahminlenmesinde bir takım sapmaların olabileceği göz ardı edilemez. Ancak, regresyon içerisinde yer alan değişkenlerden başlangıç yılı gayri safi yurt içi hasıla oranının logaritmik değerinin zaman içerisinde değişmeyen, zamandan bağımsız bir değişken olması nedeniyle sabit etki regresyon analizi uygulanamamaktadır. Dolayısıyla, Hall ve Gingerich'in bu konuda izlediği yöntem benimsenerek, rassal etki modeli kullanılarak panel veri analizi uygulanmıştır. Regresyondan elde edilen tahmin sonuçları Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. Kurumsal Yapının İstikrarlı Büyüme Üzerindeki Etkisi

Bağımlı Değişken Y_{it}			
	MODEL: I / A	MODEL: I / B	MODEL: I / C
$\beta_1 C_{it}$		-0.12591** (0.03425)	0.11900** (0.03279)
$\beta_2 C_{it}^2$		0.14232** (0.03582)	0.13543** (0.03438)
$\beta_3 \ln GDP_i$	0.04819** (0.01319)	-0.06853** (0.01428)	-0.06673** (0.01379)
$\beta_4 Int_{it}$	1.03056** (0.10993)	0.96583** (0.19686)	0.98580** (0.10521)
$\beta_5 \Pi_{it}$	-0.07584** (0.02469)	-0.09373** (0.02533)	-0.09692** (0.02421)
$\beta_6 ToT_{it}$	-0.11675** (0.02364)	-0.10258** (0.02313)	-0.10183** (0.02312)
$\beta_7 D_{it}$	-0.11741 (0.13083)	-0.10017 (0.13528)	
β_0	0.52501** (0.14499)	0.73610** (0.15224)	0.68349** (0.13713)

** p<0.01: Katsayılar 0.01 düzeyinde istatistiki olarak anlamlıdır.

Katsayılara ait standart hata istatistikleri parantez içerisinde verilmiştir.

Model I/A, kurumsal değişkenler dahil edilmeden, orijinal büyüme regresyonunun tahmininden elde edilen parametreleri göstermektedir.

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

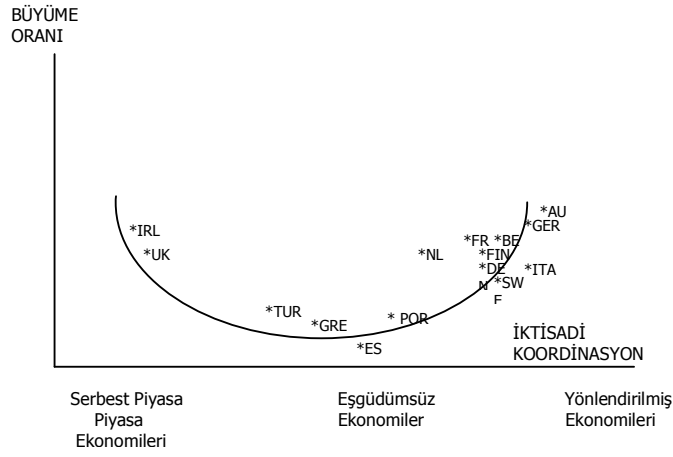
Model I/B ise, standart büyüme regresyonuna kurumsal yapıyı tanımlayan koordinasyon değişkeninin de modele dahil edilmesiyle elde edilmiştir. İki modelin parametreleri karşılaştırıldığında, koordinasyon değişkenlerinin analize dahil edilmesiyle standart modelin parametrelerinde bir iyileşme gözlenmektedir. Özellikle, yakınsama etkisinin ve enflasyon oranının, GSYH'nin büyüme hızı üzerindeki olan etkileri artmış görünmektedir. Birlik içerisinde, kişi başına düşen milli gelir düzeyleri yüksek ve/veya orta gelirli ülkelere göre düşük kalan ülkeler, geriden gelenler olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, **InGDP_t** değişkeninin katsayısı, Solow (1956) tarafından ileri sürülen yakınsama olgusunu analize dahil etmekte ve Birlik içerisindeki geriden gelen ülkelerin, ilerideki ülkelere yakınsama hızını göstermektedir. Kurumsal yapının ögeleri arasındaki tamamlayıcılığı açıklayan koordinasyon endeksinin modele dahil edilmesiyle, yakınsama farkının $((-0.068)*(0.048)=-0.020)$ düzeyinde azaldığı görülmektedir. Buradan, geriden gelen ülkelerin milli gelirlerindeki %1 birimlik bir artışın, Birlik içerisindeki gelişmişlik farklarını giderek azalttığı sonucu çıkarılabilir. (Bkz. Model I/A). Benzer olarak, enflasyon oranındaki artışın, uzun dönemli büyüme oranı üzerindeki ters etkisi de kurumsal yapı değişkenlerinin modele ilave edilmesiyle güçlenmektedir. Buna karşın, dışa açıklık ve uluslararası talep koşullarının göstergelerinin, istikrarlı büyüme üzerindeki etkisi, kurumsal yapı değişkenlerinin analize dahil edilmesiyle zayıflamaktadır. Bu durum, ülkenin kurumsal yapısının, istikrarlı büyüme oranının dış talep koşullarına ve dışa açıklık oranına bağımlılığını azaltması şeklinde yorumlanabilir.

Model I/B'den elde edilen parametreler değerlendirildiğinde, kurumsal yapı ile istikrarlı büyüme oranı arasındaki ilişki açıklık kazanmaktadır. Regresyonda koordinasyon endeks değerlerini ve karesini ifade eden **C** ve **C²** değişkenlerine ait katsayıların işaretleri sırasıyla negatif ve pozitifdir. Elde edilen bu bulgular Hall ve Gingerich'in (2001) bulguları ile örtüşmektedir. Ayrıca, tüm katsayılar istatistiki olarak 0.05 düzeyinde anlamlıdır. **C** ve **C²** değişkenlerinin negatif ve pozitif işaretli katsayıları iktisadî büyüme ve koordinasyon arasında U şeklinde bir ilişki olduğunu göstermektedir. İktisadî koordinasyon; bir ucunda yönlendirilmiş piyasa ekonomilerinin, diğer ucunda ise serbest piyasa ekonomilerinin yer aldığı iki kutuplu bir düzlemi ifade etmektedir. Dolayısıyla; iktisadî büyüme performansının iki kutuptan birine yaklaşıldığı oranda arttığı görülmektedir. (Bkz. Şekil 1)

Örnekleme yer alan ülkelerin her birinin başlangıç döneminde sahip oldukları gayrisafi yurtiçi hasılayı gösteren **InGDP_t** değişkeninin

Burçak Müge Vural

katsayısı beklendiği gibi negatif çıkmıştır. Bu durum, gayri safi milli hasıla düzeyi düşük ülkelerde büyüme oranlarının daha yüksek gerçekleşmesi olarak bilinen yakınsama olgusunu işaret etmektedir. Enflasyon oranını temsil eden π_t değişkenine ait katsayının, negatif çıkması yüksek enflasyonun büyüme üzerindeki olumsuz etkisini göstermektedir. İktisat yazınında, gelişmiş ülkelerde düşük oranlı enflasyonun büyüme üzerinde olumlu etkisinin bulunduğu tezi ileri sürülmüştür. Ancak, geniş kabul gören bir diğer görüşe göre; yüksek enflasyonun ortaya çıkardığı belirsizlik ortamı, uzun dönemde yatırımları ve büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Bu araştırmada da bulgular ikinci tezi doğrular niteliktedir.

Şekil 1. Büyüme ve İktisadî Koordinasyon İlişkisi

Diğer yandan, dış ticaret hadlerinin göstergesi olarak regresyona dahil edilen TOT_t değişkeninin katsayısı negatif, ülkenin dışa açıklığını gösteren INT_t göstergesine ait katsayı ise beklendiği gibi pozitif bulunmuştur. Buna göre, dış ticaret hacminin genişlemesi büyümeyi artırırken, dış ticaret hadleri aleyhe dönmektedir. Bu durum; Hicks (1953) tarafından ihracata dayalı büyüme, Johson (1970) tarafından ise ticarete yönelik büyüme olarak adlandırılan olguyu doğrular niteliktedir. Bu durumda, bir yandan dış ticaret hacmi artarken, bir yandan ihracata yönelik sektörlerdeki büyüme ile dış ticaret hadleri aleyhe dönmektedir. Bir diğer bulgu ise, beklendiği gibi, çalışan nüfus oranı, D_{it} arttıkça büyüme üzerinde olumsuz etkide bulunmaktadır. İktisadî olarak anlamlı olan bu değişken, istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu durum, çalışan nüfus oranının, çeşitli ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermesine ve zamana bağlı olarak değişiminin çok uzun dönemde

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

ortaya çıkmasına bağlanabilir. İstatistiki anlamlılık taşımayan bu değişkeni modelden çıkarıp, tekrar tahminleme yaptığımızda elde edilen parametreler Model I/C'de verilmiştir.

SONUÇ

Elde edilen sonuçlar toplu olarak değerlendirildiğinde; kurumsal yapı ve iktisadî performans arasındaki U şekilli ilişki dikkati çekmektedir. Türkiye, Yunanistan, Portekiz, İspanya gibi kurumsal koordinasyonun zayıf olduğu ülkelerde iktisadi performansın diğerlerine göre düşük olduğu izlenmektedir. Kurumsal koordinasyonun zayıflığı ise, iktisadi ve sosyal politikaların eşgüdüm içerisinde yürütülememesini beraberinde getirmektedir. Bu şekilde uygulanan politikalar ise etkin olamamaktadır. Bu noktada, söz konusu ülkeler açısından, kurumsal yapılanmanın kurumsal yapı öğeleri arasında tamlaşmayı gerçekleştirecek bir biçimde, piyasaların düzenlenmesine yönelik politikaların da sosyal politikalar ile eşgüdüm içerisinde belirlenmesinin büyük önem taşıdığı sonucuna varılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, S. (2000). Uluslararası Reel Ticaret; Teori, Politika. İzmir: DEU Yayınları.
- Albert, M. (1991). Capitalisme contre Capitalisme. Paris: Seuil.
- Amable, B. (2000). Institutional Complementarity and Diversity of Social Systems of Innovation and Production. *Review of International Political Economy*, 7(4), 645-687.
- Amable, B., Ernst, E. ve Palombarini, S. (2005). How Do Financial Markets Affect Industrial Relations: An Institutional Complementarity Approach. *Socio-Economic Review*, 3, 311-330.
- Calmfors, L. ve Driffill, J. (1988). Bargaining Structure, Coporatism and Macroeconomic Performance. *Economic Policy*, 3, 272-281.
- Castles, F.G. ve Mitchell, D. (1992). Identifying Welfare State Regimes: The Links Between Politics, Instruments and Outcomes. *Governance*, 5(1), 7-11.
- Conway, P. and Nicoletti, G. (2006). Product Market Regulation in Non-Manufacturing Sectors in OECD Countries: Measurement and Highlights. OECD Economics Department Working Paper.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton NJ: Princeton University Press.
- Godart, J. (2002). Institutional Environments, Employer Practices, and States in Liberal Market Economies. *Industrial Relations*, 41(2), 249-286.

Burçak Müge Vural

- Hall, P.A., ve Gingerich, D.W. (2001). Varieties of Capitalism and Institutional Complementarities in the Macroeconomy: An Empirical Analysis. Discussion Paper in Annual Meeting of the American Political Science Association, San Francisco – California, indirilme tarihi: 17 Ağustos 2006, WWW: Web: <http://www-management.wharton.upenn.edu/guillen/Hall/Hall.MPIfGSpaper.pdf>
- Hall, P.A., and Soskice, D. (2001). An Introduction to Varieties of Capitalism. Hall, P. A., & Soskice, D. (Der.) Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage (ss. 1-71). Oxford University Press.
- Headey, B. (1999). Real Worlds of Welfare Capitalism. NY-USA: Cambridge University Press.
- Hicks, J.R. (1953). An Inaugural Lecture. Oxford Economic Papers, New Series, 5(2), 117-135.
- Kenworthy, L. (2001). Wage-Setting Measures: A Survey and Assessment. World Politics, 54, 57-98.
- Lordođlu, K. ve Törüner, M. (1995). Çalışma Ekonomisi. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Maurice, M., Sorge, A. ve Warner, M. (1980). Societal Differences in Organizing Manufacturing Units – A Comparison of France, West Germany and Great Britain,, Organization Studies, 1(1), 59-86.
- North, D.C. ve Thomas, R.P. (1970). An Economic Theory of the Growth of the Western World. The Economic History Review, 23 (1), 1-17.
- Pagano, M. ve Volpin, P. (2005). The Political Economy of Corporate Governance. American Economic Review, 95 (4), 1005-1030.
- Regini, M. (2000). Between Deregulation and Social Pacts: The Responses of European Economies to Globalization. Politics and Society, 28, 5-33.
- Schmitter, P.C., ve Lehbruch, G. (1979). Trends Towards Corporatist Intermediation. London.
- Solow, R.M. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. Quarterly Journal of Economics, 70, 65-94.
- Swenson, P. (1999). Varieties of Capitalist Interests and Illusions of Labor Power: Employers in the Making of the Swedish and American Welfare States. Paper for the 'Conference on Distribution and Democracy'. Yale University, Department of Political Science, 12-14 November, 1999. indirilme tarihi: 12 temmuz 2007, WWW: Web: <http://www.yale.edu/leitner/pdf/2004-01.pdf>
- Visser, J. (2006). Union Membership Statistics in 24 Countries. Monthly Labor Review, 129 (1), 38 – 49.
- Vitols, S. (1995). Corporate Governance versus Economic Governance: Banks and Industrial Restructuring in th U.S. and Germany. Discussion Paper FS I 95 – 310, Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung.
- Vitols, S. (2001). The Origins of Bank – Based and Market-Based Financial Systems: Japan, Germany and the US. (der.) Streeck,

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

- W., & Yamamura, K. The Origins of Non-Liberal Capitalism (ss. 133-148). Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Whitley, R. (1994). Dominant Forms of Economic Organization in Market Economies. *Organization Studies*, 15(2), 153-182.
- Zysman, J. (1983). Governments, Markets and Growth: Financial Systems and the Politics of Industrial Change. Ithaca: Cornell University Press.

EK – 1: Faktör Analizinde Kullanılan Değişken Tanımları ve Veriseti Kaynakları

Verisetinin tamamı 1990 – 2000 yıllarını kapsamaktadır.

Ücret Koordinasyonu: Kenworthy'nin 1960-2000 yıllarını kapsayan 18 ülke için ücret koordinasyon tahminlerine dayanmaktadır (Kenworthy, 2001). Ancak; İrlanda, İspanya, Portekiz ve Türkiye için eksik olan veriler, ücret koordinasyonunun dört temel göstergesi bazında, çalışmada kullanılan yöntem izlenerek, tahminlenmeye çalışılmıştır. Bunun için araştırma dönemi kapsamında, söz konusu ülkelerde geçerli olan (1) ücret pazarlıklarının merkezizetçilik derecesi, (2) devletin ücret pazarlıklarına müdahalesi, (3) gayri – resmi pazarlıkların derecesi ve (4) diğer üç kaynağın koordinasyon düzeyi incelenmiştir.

Sendikal Yoğunluk: Sendikal yoğunluk oranları ise, Visser'in 24 ülke için uyumlaştırdığı sendikal yoğunluk verileri kullanılmıştır (Visser, 2006). Yunanistan, Portekiz ve Türkiye için eksik veriler ise Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından yayınlanan sendikal yoğunluk verileri ile tamamlanmıştır.

İş Güvencesi Sağlayan Yasal Göstergeler: çalışanların iş güvencesinin korunmasına yönelik yasal mevzuatın varlığını ve katılığının derecesini ölçmekte, emek piyasalarının katılığı hakkında fikir vermektedir. Söz konusu göstergeler, Pagano ve Volpin'in çalışmalarında kullandıkları verisetinden alınmıştır (Pagano ve Volpin, 2005). Pagao ve Volpin, OECD'nin istihdamın korunmasına yönelik ölçütleri çerçevesinde, 21 OECD ülkesi için iş güvencesi sağlayan mevzuatın katılığını (Strictness of Employment Protection Legislation) tahminlemişlerdir.

Piyasa kapitalizasyon oranları: Sermaye piyasalarında işlem gören menkul kıymetlerin piyasa değerlerinin gayrisafi milli hasıla içerisindeki paylarının hesaplanması ile elde edilen piyasa kapitalizasyon oranlarına ilişkin veriler, Dünya Bankasının veritabanından alınmıştır*.

Piyasaların Düzenlenme Göstergeleri: Conway ve Nicoletti'nin OECD için yapmış oldukları çalışmadan elde edilmiştir (Conway ve Nicoletti, 2006). Veriseti; hava taşımacılığı, telekomünikasyon, elektrik, havagazı, postacılık hizmetleri, demiryolları ve karayolları için piyasaya giriş, devlet mülkiyeti ve piyasa yapısına ilişkin düzenlemeleri içeren çeşitli göstergelerin sektörel bazda ağırlıklandırılması ile oluşturulmuştur. Veriseti üretim harici sektörleri içermesi bakımından bir kısıt oluşturmakla beraber, yine de devletin piyasalara müdahalesi konusunda gösterge niteliği taşımaktadır.

* WorldBank; **World Development Indicators Database**, (Erişim: 2007).

Kurumsal Koordinasyonun Ekonomik Büyüme Etkileri

Sosyal Harcamaların ve Aktif Emek Piyasası Politikaları Harcamalarının Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranları: OECD veritabanından elde edilmiştir.* Devletin sosyal harcamaları ve aktif emek piyasası politikaları kapsamında yaptığı harcamaların Gayri Safi Yurtiçi Harcamalar içerisindeki payı, refah devletinin göstergeleri kabul edilmiştir.

Ek – 2. Faktör Analizi Sonuçları

Değişkenler	Faktör 1		Faktör 2	
	Devlet Müdahalesi		Piyasa Yapısı	
	Faktör Yüğü	Değişkenin Faktör İçerisindeki Ağırlığı	Faktör Yüğü	Değişkenin Faktör İçerisindeki Ağırlığı
Aktif Emek Piyasası Politikası	.887	.33	-.112	.00
Ücret Koordinasyonu	.803	.26	.190	.02
Sosyal Harcamalar	.768	.24		
Sendikal Yoğunluk	.603	.15	-.283	.04
Mal ve Hizmet piyasalarının yönelik düzenlemeler	.164	.01	.863	.33
İş Güvenliği Yasası			.829	.31
Sermaye Piyasası Kapitalizasyon Oranı	.112	.00	-.822	.30
Faktörlerin Ağırlıkları		.52		.48
Özdeğerler		2.432		2.242
Faktörlerin Açıkladığı Toplam Varyans		% 67		

Bartlett's Test of Sphericity X^2 : 34.344
s.d.: 21
 α = .03

* OECD; **Social Expenditure Database**, 2006.